

seu calc xampurrat; en la dita tort. «Llamps a la marina, / cerç a la *matina*» és també dita de mariners italianitzants, que l'usen per la rima). *Matinador. Matinaire. Matinal* [Jaume I]. *Matinejador*.

Matutí [fi S. xv], pres del ll. *matutinus*; *matutinal*. *Matuta*; *matutejar*; *matuter*: pres del cast. MATUTE (DCEC), que sembla ser extret regressivament de *matutino*.

CRP.: *Manès* o *amanès* usats per Lluïl i per Muntañer («que los ballesters --- los cansçassen e ---, ben cansçats, que donassen los rems de lonc, e que s'acostassen a *manès*», § 130, Casac. iv, 40 5); 'tot seguit', 'seguidament, sense interrupció' = oc. ant. *manès* «sur-le-champ», «sans relâche» i probablement provençalismes: sembla haver-se format amb MANE IPSUM 'ja a la *matinada*' o bé 'demà mateix'.

¹ Transmesa pel Laridí, mj. S. XII (*Al-And.* xvii, 109), que devia ser fill de la taifa de Lleida, abans de la reconquesta, i per tant és probable que la *barça* correspongui a parlars mossàrabs de cap a la zona de l'Ebre. — ² És bo de resistir-se contra aqueixos vulgarismes, i de fet s'hi reacciona. N'hi ha hagut de més grossos: «ara sempre rebo les teves cartes al *de-bon-de-matí*» escrivia el meu pare a la meua mare durant una absència, 20-x-1903, i fins posà una vegada *al de bon de matí* en uns versos, que va escriure per a ella (O. C., 1288b i n. 13), però jo no els ho vaig sentir dir mai, ni verament ho he sentit en ma vida: es veu que degué ser una expressió vulgar molt casolana, que tothom sentí com a massa impròpia, i aviat cauria en complet desús. — ³ No sé si és errada (o vulgarisme) per *-tutinas* o *-tinós*.

Matifoc, V. *mata* *Matinada*, *matinador*, *matinaire*, *matinal*, *matinar*, *matinejador*, *matiner*, *matines*, V. *matí*

MATISAR, 'pintar acolorint harmònicament', 'fer ressaltar els tons de color, o graus de sentit, d'una pintura, d'una dita o discurs', probablement del baix llatí *amatizare* o *matizare*, conegut des del S. XII, i que es prengué del b. gr. *λαμματαζω* id., derivat del b. gr. *λάμμα* 'matís', i abans 'cinta, o franja de color diferent', potser emparentat amb el gr. *λῶμα* 'cinta'. □ 1.^a doc.: *matitzo*, c. 1390; *matizar* «pintar» en un inventari de Torredembarra de 1430 (*DAG*).

Després el recullen el *DTO*. (1647) «*matizar la figura*: egregiis coloribus imaginem illustrare» i el Lacav. «*matizar de flors de or alguna cosa*: aliquid aureis floribus perspergere vel distinguere, vel conspergere»; i, a l'article *flor*: «prat esmaltat de flors, prat *matizat* de flors --- la naturalesa ha esmaltat o *matizat* los camps de mil buniques flors» (p. 490b21, 25). I ja ha de correspondre a aquest mot la forma verbal *matitzo* que L. d'Aversó (*Torcimany*, § 1323) registra en el seu diccionari de rims de c. 1390, entre llargues llistes de formes en Pres. d'Ind., pers. 1.

Del castellà s'ha recollit molta documentació, gràcies al fet que els seus clàssics i en particular els gongorins, conceptistes i picarescos, el prengueren com un

mot predilecte; però no hi apareix en la documentació fins cap a 1400, en Villasantino i altres dos lírics del Cançoner de Baena. No hi és doncs anterior al català, més aviat hi deu aparèixer alguns anys més tard, ni hi ha per tant raó per suposar que el català el vagi pendre de la llengua veïna. En portuguès *matizar* també és molt clàssic i no en sabem documentació fins c. 1540; en totes dues llengües amb -z- sonora (que en castellà es distingí de la sorda ç fins al S. XVI).

L'etimologia, que s'ignorava, la va aclarir una deixeble de Spitzer, la Sra. Eleanor W. Bulatkin, en un treball que preparava des de 1947 i es publicà el 1954, en la revista *Traditio* de Nova York (Fordham Univ. Press) x, 459-527 (veg. particularment pp. 508, 515 i 519) (esborreu en el *DECH* la nota 2, que s'hi deixà per distracció donant aqueix treball com a inèdit). Segons la documentació que aporta, el b. ll. *matizare* (amb variants *maptizare*, *amatiçare* i *ematiçare*) apareix en diversos textos de pintura medievals, des del S. XII al xv, amb el sentit de 'graduar els tons, realçar el color'; i amb el mateix valor apareix el grec *λαμματαζω* ja en un tractat de c. l'any 700, i en uns quants més de l'Edat Mod. Per la seva banda aquest verb es deriva del b. gr. *λάμμα* 'matís de color', documentat en textos moderns, però sens dubte idèntic a *λῶμα*, -ατος, 'cinta, franja', que ja apareix en un glosari llatino-grec *svittae: λῶματα*» (*CGL* III, 477 59), i que ja Goetz (*CGL* VII, 423) va posar en relació amb *vita: λῶμα* (*CGL* III, 474.31) i indicant que així mateix s'ha d'esmenar lleument una glossa d'Hesiqui. En efecte, és de creure que *λάμμα* sigui afí al gr. tardà *λῶμα*, -ατος, d'aquest últim significat [200 a. C.].

(A) *matizare* la ha de resultar de *λαμματαζω*, amb deglutinació de la l-, presa falsament per l'article romànic, fenomen que pogué tenir el punt de partida en el derivat (a) *matizatura*, documentat en diversos textos pictòrics, entre els alludits, en baix llatí [cast. *matizadura*, c. 1610]. Per als detalls remeto al treball de la Sra. Bulatkin i al meu article del *DECH*, on vaig estudiar també les altres pistes etimològiques que abans s'havia cregut veure.

DERIV.: *Matís* [1805, Belv.]: «m.: matiz, splendor, tonus»; Lab. 1840 «la unió de diversos colors marcats ab proporció».

Matissa, *matissal*, *matissar*, V. *mata* *Mató*, *matoll*, *matolla*, *matollada*, *matoller*, *matonaire*, *matonar*, *matoner*, -era, *matot*, V. *mata*

MATRACA, de l'àr. vg. *matrāqa* 'martell', 'matraca per fer soroll' (àr. *miṭraqa*), derivat de *tāraq* 'pegar, donar cops'. □ 1.^a doc.: 1647; en el sentit de 'broma pesada' S. XVI, *DAG*.

«*Matraca pera fer ruydo*: crepitaculum», «*matraca* o *motejament*: cavillatio, dicta, -orum, dictionaria», Lacavalleria: «*ditxo* o *paraula picant a algú*; *matraca* o *motejament contra de algú*: dictionarium, scomma, in aliquem mordax dictum», Belv. «*matracas*, las que en lloc de las campanas servexen per donar senyal en la semana santa: *matraca*, *carraca*; *ma*. que 's fa d'algú,